

Rozdělení věcí, jejich součástí a příslušenství prizmatem rekodifikace

Úvod

Cílem této práce je podat alespoň v hrubých obrysech výměr o některých změnách právní úpravy, k nimž dochází v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva ve vztahu k rozdělení věcí, jejich příslušenství a součástí. Základní metodou této práce je porovnání dosavadní a nastávající právní úpravy s přihlédnutím k relevantním doktrinárním a judikатурním zdrojům.

Rozdělení věcí

1. Věci movité a nemovité

S účinností nové úpravy dojde ke změně v dosavadní kategorizaci věcí na movité a nemovité. Podle stávající úpravy platí, že nemovitými věcmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem (§ 119 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. – dále jen „ObčZ“). Nová úprava přináší v porovnání s nynější dvě hlavní změny v pojetí nemovitých věcí. Zaprvé dochází s návratem k zásadě superficies solo cedit k tomu, že se stavby nikoliv dočasněho charakteru stávají součástí pozemku (§ 506 zákona č. 89/2012 Sb. – dále jen „NOZ“), což jinými slovy také znamená, že přestávají být samostatnými věcmi v právním smyslu, tudíž přestávají být také nemovitými věcmi. Výjimku z hlediska legální definice nemovitých věcí (§ 498 odst. 1 NOZ)¹ tvoří pouze podzemní stavby se samostatným hospodářským určením (např. metro). Zadruhé jsou v souvislosti s novým širokým pojetím věci v právním smyslu (§ 489 NOZ ve spojení s 496 odst. 2 NOZ) prohlášena za nemovité věci také věcná práva k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením (např. právo stavby).² Množina nemovitých věcí pak může být dále rozšiřována zákonem o další práva a na základě zákona také o hmotné věci, které nelze přenést z místa na místo bez porušení jejich podstaty.

Význam rozdělení věcí na movité a nemovité se projevuje například v podobě rozdílných náležitostí, které se vyžadují při jejich převodu.³ Ve shodě s dosavadní právní úpravou tak nový občanský zákoník požaduje písemnou formu pro právní jednání, na jejichž základě se nemovité věci převádějí (§ 46 ObčZ, resp. 560 NOZ).

Jako další případ odlišného právního režimu movitých a nemovitých věcí uváděla dosud právní teorie skutečnost, že k nabytí movité věci při smluvním převodu dochází jejím odevzdáním, zatímco nemovité věci se ve stejném případě nabývají až vkladem do katastru nemovitostí.⁴ Nová právní úprava však v tomto bodě přichází s určitou změnou, když nabytí vlastnického práva k movité věci již nepodmiňuje jejím předáním, ale spojuje její nabytí již se samotnou účinností smlouvy (§ 1099 NOZ),⁵ popřípadě dostatečným odlišením druhově určeného předmětu převodu (§ 1101 NOZ). V případě nemovitých věcí zapisovaných do katastru nemovitostí zůstává právní stav nezměněn. K jejich nabytí

¹ § 498 NOZ - Nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.

² Srov. Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 299, komentář k ustanovením § 468 až 470

³ Srov. Švestka, J. in Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 590

⁴ Srov. Švestka, J. in Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol.: opt. cit., sub 3, s. 590

⁵ § 1099 - Vlastnické právo k věci určené jednotlivě se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem.

tedy dochází až vkladem (§ 1105 NOZ). Dosud relativně ostrá hranice mezi nemovitými a movitými věcmi se nicméně v otázce převodního modu jako jejich rozlišujícího kritéria dále otupuje v důsledku širokého pojetí věci v právním smyslu dle nové úpravy. Podmínkou převodu vlastnického práva k některým movitým věcem bude totiž nově taktéž konstitutivní zápis do příslušného veřejného seznamu (§ 1102 NOZ).⁶

2. Věci zastupitelné a nezastupitelné

Rekodifikace nově výslovně zakotvuje třídění věcí na zastupitelné a nezastupitelné (§ 499 NOZ).⁷ Podobné třídění v takto obecné podobě stávající úprava neznala, jakkoliv s ním v dílčích ustanoveních z povahy předmětu úpravy pracovat musela (srov. např. § 609 ObčZ). Třídění věcí na zastupitelné a nezastupitelné se prakticky shoduje s rozlišováním věcí na určené podle druhu (genericky, tj. podle počtu, míry, váhy) a věci určené jednotlivě (individuálně). Pro zastupitelné věci přitom platí, že u nich na rozdíl od nezastupitelných nezáleží na jejich individualitě, pročež mohou být nahrazeny jinými, které uspokojují stejnou potřebu. Zmíněné třídění má dle nové úpravy i teorie význam pouze u movitých věcí, neboť nemovité věci jsou vždy individuálně určené.⁸ Dlužno namítnout, že jsou myslitelné i případy, kdy si strany dohodnou u nemovitých věcí jinak.

K. Eliáš uvádí, že zastupitelnými věcmi mohou být někdy také věci určené jednotlivě a jako příklad uvádí motorové vozidlo, byť individualizované, které lze nahradit jiným vozidlem o shodných parametrech.⁹ Určení, o jakou věc se bude z hlediska uvedeného třídění jednat, však bude často záležet na vůli stran,¹⁰ popřípadě na povaze právního vztahu, který mezi nimi vznikne. Přičemž pokud vzniknou o povaze věci pochybnosti, uplatní se subsidiárně pravidlo, že se záležitost posoudí podle zvyklostí.¹¹

⁶ Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit. sub 2, s. 352, komentář k ustanovením § 1033 až 1036 – „Vzhledem k tomu, že jsou movité věci, k nimž se práva zapisují do veřejných rejstříků (typické v tom směru jsou některé objekty průmyslového vlastnictví), navrhuje se stanovit obecné pravidlo, že v těchto případech se vlastnictví nabývá až zápisem do příslušného seznamu.“ Zmiňovaná norma je vyjádřena v § 1102 NOZ

⁷ § 499 NOZ - Movitá věc, která může být nahrazena jinou věcí téhož druhu, je zastupitelná; ostatní věci jsou nezastupitelné. V pochybnostech se případ posoudí podle zvyklostí.

⁸ Srov. Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Díl 1. Praha: ASPI, 2005, str. 277

⁹ Srov. Eliáš, K.: Věc jako pojem soukromého práva. Právní rozhledy, 2007, č. 4, str. 122

¹⁰ Srov. Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: opt. cit., sub 8, str. 277

¹¹ Srov. Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl druhý (§§ 285 – 530). Praha: CODEXIS Bohemia, 1998 str. 54 – „Popsané objektivní rozeznávání věcí zastupitelných a nezastupitelných platí, pokud si strany v právním jednání neustanovily jinak, neboť mohou určit, že věci, které podle popsanych pravidel obchodu jako zastupitelné (hledisko objektivní) mají býti pokládány za nezastupitelné (hledisko subjektivní) a naopak.“

3. Věci zužitvatelné a nezužitvatelné

Obecného zakotvení se s novou právní úpravou dočkalo i třídění věcí na zužitvatelné a nezužitvatelné. V části teorie je uvedené třídění dosud traktováno v užším vymezení, které chápe zužitvatelné věci jako věci, které se poskytnutím svého obvyklého užítu úplně spotřebují (ve smyslu zničí).¹² Autoři rekodifikace spatřují v tomto nazírání na zužitvatelné věci pozůstatek marxistického dělení věcí na výrobní prostředky a spotřební předměty.¹³ Rekodifikace se proto ve svém ustanovení § 500¹⁴ vrací k tradičnímu vymezení, kdy se zužitvatelnými věcmi rozumí takové věci, které se ve vztahu ke svému uživateli spotřebují tím, že je tento uživatel v souladu s jejich běžným užitím nejen zničí, ale také zcizí či zpracuje.¹⁵

4. Věci hromadné. Obchodní závod

Ustanovení § 501¹⁶ NOZ upravuje jako další obecnou kategorii věc hromadnou. Hromadnou věcí se podle tohoto ustanovení rozumí soubor jednotlivých věcí, jejichž celek sleduje jednotnou hospodářskou funkci, přičemž vlastnictví k jednotlivým věcem náleží téže osobě. Podstatným znakem hromadné věci je také skutečnost, že neztrácí svůj charakter, ani když k ní přibudou, či naopak od ní odpadnou jednotlivé věci, které ji tvoří.¹⁷

Za zákonnou věc hromadnou se nadále považuje obchodní závod, upravený v ustanovení § 502 NOZ¹⁸, které nahrazuje dosavadní ustanovení § 5 zákona č. 513/1991 Sb. (dále jen „ObchZ“) o podniku. Nahrazení pojmu podniku pojmem obchodní závod má za cíl odbourat dvojkolejnost, která v chápání pojmu podniku dosud panovala mezi platným obchodním zákoníkem a evropským právem. Zatímco v evropském právu slouží pojem podniku k označení osoby (subjektu), české právo jej chápe v předmětném slova smyslu, tedy jako objekt práv. S návratem k širokému chápání věci v právním smyslu se dále opouští popisnost ustanovení § 5 ObchZ, které vypočítává jednotlivé složky podniku, které podle nové úpravy slují věcmi.¹⁹

¹² Srov. Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: opt. cit., sub 8, str. 278

¹³ Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit. sub 2, s. 300, komentář k ustanovením § 475 a 476

¹⁴ § 500 - Movitá věc, jejíž běžné použití spočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení, je zužitvatelná; zužitvatelné jsou i ty movité věci, které náleží ke skladu nebo k jinému souboru, pokud jejich běžné užití spočívá v tom, že jsou prodávány jednotlivě. Ostatní věci jsou nezužitvatelné.

¹⁵ Srov. Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: opt. cit., sub 11, str. 54 – „Jestliže popsáním užíváním věci pozбудou pro jejich uživatele své substance, nazývají se spotřebitelnými (jinak nespotebitelnými). (...) Toto pozbytí substance vzniká buď jejich zničením (proto jsou spotřebitelnými na př. potraviny, topivo, svítivo, kuřivo) anebo jejich ztrátou t. j. u věcí, jejichž užití spočívá ve zcizení (peníze, papíry majiteli svědčící, zboží ve skladišti zboží).“ Dlužno podotknout, že nová úprava připojuje jako další způsob pozbytí substance také zpracování věci.

¹⁶ § 501 NOZ - Soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.

¹⁷ Srov. Eliáš, K.: opt. cit., sub 9, str. 123

¹⁸ § 502 NOZ - Obchodní závod (dále jen „závod“) je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.

¹⁹ Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit., sub 2, s. 299 - 300, komentář k ustanovením § 472 až 474

Příslušenství věci

1. Pojem příslušenství věci

Nový občanský zákoník přichází ve srovnání s dosavadní úpravou s určitým posunem ve vymezení pojmu příslušenství věci. Pokud jde o podstatné znaky tohoto vymezení, shoduje se nová úprava s dosavadní v tom, že se za příslušenství věci nadále považuje právně samostatná věc, která je v určitém specifickém vztahu k jiné věci, která je ve vlastnictví téže osoby. Přičemž specifický vztah mezi příslušenstvím jakožto věcí vedlejší a věcí hlavní spočíval dosud dle ustanovení § 121 ods. 1 ObčZ v tom, že vlastník tuto vedlejší věc určil k trvalému užívání s hlavní věcí. Toto vymezení tak v sobě zahrnovalo jednak věci, které byly s hlavní věcí objektivně spojeny funkčně či hospodářsky (např. auto a rezervní kolo)²⁰, jednak věci, které byly vlastníkem subjektivně jako příslušenství určeny z estetických či jiných důvodů (např. snubní prsten a jeho pouzdro).²¹ Nový občanský zákoník však přichází ve svém ustanovení § 510 odst. 1 věta první²² s vymezením příslušenství, které potlačuje subjektivní kritérium vlastníkovy určení vedlejší věci za příslušenství věci hlavní a přiklání se spíše k objektivnímu vymezení příslušenství, u něhož je rozhodující hospodářské určení vedlejší věci ve vztahu k věci hlavní.²³ Tomuto posunu k objektivnímu měřítku odpovídá i zakotvení výkladového ustanovení o posouzení příslušenství podle zvyklostí v případech pochybnosti (§ 511 NOZ) a rovněž zakotvení pravidla, že přechodným odloučením od hlavní věci nepozbývá vedlejší věc charakteru příslušenství (§ 510 odst. 1 věta druhá NOZ).

2. Zásada *accessorium sequitur principale* vs. dosavadní úprava

Změnu ve vymezení pojmu příslušenství věci je nutno vnímat v kontextu legálního zakotvení zásady, že rozhodne-li se o právním osudu hlavní věci, sleduje též osud také její příslušenství, nedohodnou-li si strany něco jiného – zásada *accessorium sequitur principale* (§ 510 odst. 2 NOZ). Absence podobného ustanovení přitom v dosavadní soudní praxi i doktríně vyvolávala značné rozpory. Přičemž v doktríně tvořili významnou skupinu autoři, kteří uznávali obecnou platnost této zásady, avšak i jejich zdůvodnění se různila. Argumentovalo se kupříkladu významem příslušenství jakožto samostatného právního institutu, který má zjednodušovat právní styk, což by bylo bez platnosti výše uvedené zásady znemožněno.²⁴ Dále se obecná platnost této zásady dovozovala z dílčích ustanovení právního řádu o zástavním právu (§ 153 odst. 2 ObčZ) a výkonu rozhodnutí (§ 335a odst. 2 OSŘ), která právní osud příslušenství s věcí hlavní v daných případech výslovně spojovala.²⁵ Naproti tomu obecnou platnost dané zásady zpochybňoval například J. Spáčil.²⁶

²⁰ Tzv. příslušenství přirozené – Srov. Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: opt. cit., sub. 11, str. 32

²¹ Spáčil, J.: Sporné otázky institutu „příslušenství věci“. Právní rádce, 2010, č. 2, str. 43: „Podle platného právního stavu je příslušenstvím nejen příslušenství přirozené, ale i umělé, tedy takové, které bylo jako příslušenství určeno vlastníkem, ač společné užívání příslušenství s věcí hlavní není hospodářskou nezbytností.“ Podobně Srov. Eliáš, K.: Součást věci a její příslušenství. Ad notam, 2007, č. 4, str. 106

²² § 510 NOZ - Příslušenství věci je vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení. Byla-li vedlejší věc od hlavní věci přechodně odloučena, nepřestává být příslušenstvím.

²³ Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit., sub 2, s. 301, komentář k ustanovením § 481 až 484

²⁴ Srov. Fiala, J., Kindl, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 356, bod 8. a 13.

²⁵ Srov. Švestka, J. in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: opt. cit., sub 3, s. 607

²⁶ Srov. Spáčil, J.: Sporné otázky institutu „příslušenství věci“. Právní rádce, 2010, č. 2

Velmi nejednotná praxe ve vztahu k citované zásadě se rozvinula také v soudním rozhodování, což se projevilo zejména v otázce převodu nemovitostí,²⁷ které byly příslušenstvím jiných nemovitostí. Judikatura zprvu citovanou zásadu zcela odmítla, když s odvoláním na požadavek určitosti právních úkonů dle § 37 ObčZ trvala na nezbytné specifikaci všech věcí, které mají být předmětem převodu bez ohledu na to, zda se jednalo o příslušenství, či nikoliv.²⁸ Později došlo k obratu, když byl umožněn převod vedlejších nemovitostí bez dalšího spolu s hlavní nemovitostí.²⁹ Nejednotná judikatura byla posléze sjednocena rozsudkem ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. 31 Cdo 2772/2000 (R 75/2004): „Příslušenství tvoří věci samostatné, které mohou být samostatným předmětem právních vztahů, a jejich právní režim nesleduje ze zákona bez dalšího režim věci hlavní. Platné právo nemá ustanovení o tom, že by na nabyvatele věci hlavní přecházelo i příslušenství věci. K převodu příslušenství na nabyvatele věci hlavní je vždy třeba projevít zákonem předepsaným způsobem vůli převést i příslušenství; nebyla-li vůle převést i příslušenství věci hlavní právně významným způsobem projevena, příslušenství na nabyvatele věci hlavní nepřechází. Opačný názor nelze opřít o žádné ustanovení platného práva. Právní úkony týkající se převodu nemovitosti musí být učiněny písemnou formou, a to i v případě, že jde o nemovitost, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí. Je-li příslušenstvím věci hlavní nemovitost (půjde zejména o tzv. vedlejší stavby na převáděném pozemku), je základním předpokladem k tomu, aby mohlo k převodu příslušenství vůbec dojít, vyjádření vůle toto příslušenství převést, a to v písemné formě. Teprve vyjádření vůle převést příslušenství věci, kterým je nemovitost, vytváří předpoklady pro zkoumání, zda tato vůle byla vyjádřena dostatečně určitě pro to, aby mohla vyvolat právní účinky sledované účastníky.“

Posléze byla judikatura dále v nastíněném směru zpřesněna rozsudkem ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1844/2004: „K platnosti smlouvy o převodu nemovitosti je třeba přesná identifikace příslušenství v právním úkonu, bude-li jím nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí (zejména půjde o pozemky a garáže). Bude-li příslušenstvím nemovitost, která evidenci v katastru nepodléhá (různé vedlejší stavby jako kůlny, ploty apod.), postačí k jejich převodu vyjádření, že věc se převádí "s příslušenstvím". Ovšem i tu je k převodu příslušenství třeba výslovný projev vůle, který musí být učiněn, jde-li o nemovitost, písemně.“

3. Zásada *accessorium sequitur principale* po 1. 1. 2014

Předpokládá se, že výše nastíněné problémy s převodem vedlejších nemovitostí by měly být z velké části vyřešeny návratem k zásadě *superficies solo cedit*.³⁰ Uplatnění zásady *accessorium sequitur principale* pak nadto povede k odbourání rozštěpeného režimu translačních účinků, které nastávají různě u různých druhů věcí, jež jsou společně převáděny. Nyní totiž platí, že převádí-li se nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí spolu se svým movitým a nemovitým příslušenstvím, je nutno vůli

²⁷ Jednalo se především o různé vedlejší stavby jako kůlny, stodoly atd.

²⁸ Srov. R 7/1987 – „Jestliže v kupní smlouvě bylo uvedeno, že předmětem prodeje jsou shora uvedené nemovitosti s veškerým zákonným příslušenstvím, nelze ani výkladem projevu vůle prodávajících podle ustanovení § 35 ObčZ ze smlouvy dovodit, co účastníci smlouvy učinili předmětem této kupní smlouvy. Předmět kupní smlouvy není v důsledku toho určitě a srozumitelně identifikován; smlouva neodpovídá ustanovení § 37 ObčZ, a proto je neplatná.“

²⁹ 28 Cdo 133/2001 – „Byly-li tyto vedlejší stavby s doplňkovou funkcí určeny stejným vlastníkem hlavní věci k tomu, aby s ní byly trvale užívány a byly s ní spojeny společným hospodářským účelem, tvoří příslušenství hlavní věci. To znamená, že tyto vedlejší stavby přecházejí jako příslušenství v případě převodu hlavní stavby na nabyvatele, aniž by bylo třeba ve smlouvě výslovně uvádět a identifikovat.“

³⁰ Srov. Spáčil, J.: *opt. cit.*, sub 21, str. 48

k tomuto společnému převodu zaprvé výslovně uvést, zadruhé dle § 133 ObčZ platí, že movité věci přecházejí na nabyvatele předáním, nemovitosti neevidované v katastru nemovitostí účinností smlouvy a nemovitosti evidované v katastru vkladem do tohoto veřejného seznamu.³¹ Podle nové úpravy by tedy napříště mělo platit, že k převodu vlastnického práva zejména k movitému příslušenství by mělo dojít současně s převodem vlastnického práva k hlavní věci. V modelovém případě tedy vkladem do katastru nemovitostí.

K uplatnění zásady *accessorium sequitur principale* v pojetí nové úpravy však přetrvávají oprávněné výhrady ve vztahu k některým specifickým případům. Určení, zda je určitá věc příslušenstvím jiné věci, totiž může v praxi vyvolávat značné potíže, neboť škála možných případů je relativně široká. Jde-li o případ rezervního kola ve vztahu k autu, nevystávají vcelku žádné pochybnosti. Lze ovšem za příslušenství pozemku považovat například také traktor, slouží-li výhradně k hospodaření na určitém pozemku? A jaký bude status movitého vybavení domu, stojícího na tomto pozemku?³² Pokud bychom v těchto i jiných případech připustili, že o příslušenství jde, mohlo by docházet v praxi k případům, kdy takové příslušenství bude na nabyvatele začasté přecházet nikoliv na základě vůle stran k takovému převodu, ale mnohdy při absenci takové vůle pouze na základě zákonného ustanovení.³³ Tomuto riziku potenciálních sporů se nicméně nová úprava snaží čelit právě příklonem k objektivnějšímu pojetí pojmu příslušenství na rozdíl od stávající právní úpravy. Kritérium pro určení příslušenství, spočívající v objektivním hospodářském určení příslušenství k trvalému užívání s věcí hlavní, by tak mělo zajistit, že při převodu hlavní věci dojde k současnému převodu příslušenství jen tehdy, bude-li oběma stranám v době převodu známo, že jde o příslušenství. Současně však podle mého názoru bude nutno prokazovat a zjišťovat, zda k převodu tohoto příslušenství existovala u obou stran vůle. V takových případech se pak budou muset uplatnit obecná ustanovení o výkladu právních jednání dle § 555 NOZ. V té souvislosti se dá předpokládat, že judikatura pro určité případy zaujme v zájmu právní jistoty v souladu s dosavadním přístupem poněkud restriktivní stanovisko k uplatnění zásady *accessorium sequitur principale*, a to právě s odvoláním na tato výkladová ustanovení.

4. Příslušenství pohledávky

Pokud jde o otázku příslušenství pohledávky, zachovává nová právní úprava v ustanovení § 513³⁴ koncepci taxativního výčtu položek příslušenství pohledávky. Pro určité případy jsou v nové úpravě dále zakotvena zvláštní ustanovení. V případě zástavního práva například platí, že je-li to zvlášť ujednáno, zajišťuje zástavní právo kromě pohledávky a jejího příslušenství také právo na smluvní pokutu.³⁵

³¹ Srov. Eliáš, K.: opt. cit., sub 21, str. 107

³² Srov. Spáčil, J.: opt. cit., sub 21, str. 45

³³ Podobně soudí, ač s odvoláním na stávající právní stav a jeho výklady, Spáčil, J.: opt. cit. sub 21, str. 45: „Nelze tedy stanovit pro všechny možné druhy příslušenství stejnou zkušenostní větu, že pokud se převádí věc hlavní, převádí se i příslušenství. Tento stav je především důsledkem oslabení objektivního charakteru příslušenství v platném právu. Proto by uplatnění skutkové domněnky o tom, že s věcí hlavní se převádí i příslušenství, neodpovídalo obecné zkušenosti ani vůli stran, kterou lze předpokládat, a vedlo by k tomu, že by v mnoha případech stranám nebylo zřejmé, co je vlastně předmětem převodu; předmět převodu by tak nebyl závislý na jejich projevené vůli, ale na vnějším pravidlu. Převodce by si mnohdy ani neuvědomil, co vlastně převádí, a nabyvatel by o příslušenství věci nevěděl.“

³⁴ § 513 NOZ - Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

³⁵ Srov. Eliáš, K.: opt. cit., sub 21, str. 109

Součást věci

Nový občanský zákoník ve svém ustanovení § 505³⁶ přebírá téměř doslovně obecné ustanovení o součásti věci z dosavadní úpravy (§ 120 odst. 1 ObčZ). Pro součást věci v právním smyslu tedy v nezměněné podobě platí, že se jedná o pouhý dílčí prvek složené věci, který není samostatným objektem práv. Povahu takové entity jako součásti určité věci přitom určuje povaha celku a riziko jeho znehodnocení v případě oddělení součásti. Obě kritéria se posuzují ve vztahu k účelu složené věci, a to hospodářskému či jinému (např. estetickému).³⁷ Okřídleným příkladem součásti věci je motor automobilu, jehož oddělení od automobilu působí znehodnocení celku co do jeho funkce i hodnoty.³⁸ Nicméně i s využitím uvedených zásad nelze pravděpodobně narýsovat přesnou hranici, která pojem součásti věci bezpečně odliší od příslušenství věci a toto zase od věci zcela samostatné.³⁹

Z definice součásti věci vyplývá několik právních následků. Především platí, že právní dispozice s celkem se vztahují i na jeho součásti, a to bez dalšího, přičemž vědomí nabyvatele je nerozhodné.⁴⁰ Dále stejně jako u příslušenství platí, že přechodné oddělení součásti od celku nepůsobí přerušení její přináležitosti k celku. Samostatnou věcí v právním smyslu se dosavadní součást stává až svým trvalým oddělením od celku. Konečně platí, že nahrazením součásti celku jinou součástí nedochází až na výjimky ke změně identity a hospodářského či jiného určení celku.⁴¹

Institut součásti věci je nutno nyní vnímat také v kontextu legálního zakotvení zásady *accessorium sequitur principale* (§ 510 odst. 2 NOZ - viz výše). Dosud totiž soudní praxe tíhla při absenci výslovného zákonného zakotvení této zásady k prohlašování některých právně samostatných věcí, které byly svou povahou spíše příslušenstvím, přímo za součásti věci.⁴²

Zásadní změnou, s níž přichází nová právní úprava, je pak návrat k zásadě *superficies solo cedit*. Za součást pozemku jsou v souladu s touto zásadou prohlášeny stavby zřízené na pozemku a další nikoliv dočasná zařízení, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku, dále prostor nad povrchem a pod povrchem pozemku (§ 506 NOZ). Rovněž je nyní za součást pozemku prohlášeno také rostlinstvo, které na něm vzejde (§ 507 NOZ).

Zvláštní ustanovení jsou věnována v § 508 NOZ výjimečným případům strojů a zařízení, které se ani po spojení s nemovitou věcí nemusí nutně stát její součástí v důsledku možného sjednání výhrady

³⁶ § 505 NOZ - Součást věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.

³⁷ Srov. Eliáš, K.: opt. cit., sub 21, str. 104

³⁸ Srov. Fiala, J., Kindl, M. a kol.: opt. cit., sub 24, s. 352, bod 4.

³⁹ Takto soudí Spáčil, J.: opt. cit., sub 21, str. 44

⁴⁰ Srov. Švestka, J. in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: opt. cit., sub 3, s. 600 – „Hlavní věc i její součást tak tvoří jedinou věc neboli celek, který je v důsledku toho podroben i jednotnému právnímu režimu. V důsledku toho se proto právní úkony a jimi založená práva a vzniklé povinnosti, jejichž předmětem je určitá hlavní věc, vztahují i na všechny její součásti. Součást hlavní věci tak přechází na nabyvatele hlavní věci bez dalšího, tj. i když není tak výslovně uvedena a identifikována (individualizována) ve smlouvě o převodu hlavní věci. Vědomí nabyvatele hlavní věci o tom, zda spolu s hlavní věcí, nabývá i její součást, není právně rozhodné. Z toho důvodu nelze uložit povinnost vydat věc, která se zabudováním do jiné věci stala její součástí.“

⁴¹ Srov. Eliáš, K.: opt. cit. sub 21, str. 105

⁴² Srov. Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit., sub 2, s. 300, komentář k ustanovením § 477 až 480 – „Vzhledem k posunu kontextu a souvislosti s § 481 odst. 2, podle něhož příslušenství věci sleduje právní osud věci hlavní, dává osnova jasně najevo, že judikatura nemůže dále dovozovat, že např. dálkový ovladač je součástí televizoru nebo technický průkaz součástí automobilu.“

vlastnického práva k těmto zařízením. Tato ustanovení se uplatní například v případě koupě strojů na leasing.⁴³

Konečně o některých věcech jako například inženýrských sítích je v zákoně výslovně stanoveno, že součástí pozemku nejsou (§ 509 NOZ).

⁴³ Srov. Srov. Eliáš, K., Havel, B.: opt. cit. sub 2, s. 300, komentář k ustanovením § 477 až 480